

Duurzame relaties

Een kerkdienst is altijd intiem. We wisselen nogal wat uit. Met en ook zonder woorden. Zo is het ook bij die twee heren, op pad op de weg van Jeruzalem naar Gaza die verder verlaten is. De ene is Filippus. De ander is de ambtenaar van de Kandake, de koningin van Ethiopie. We weten niet hoe hij heet. Laten we dus spreken van een reiziger. Dat past op meerdere manieren goed – daarover straks meer. Deze reiziger leest een tekst uit Jesaja over een verlaten figuur, een buitenstaander. Misschien herkende de reiziger zich in die tekst over een buitenstaander. Ze spreken over die tekst en komen elkaar nader. Dat wat nog dieper en intiemer is gaat zonder woorden, in het water. Een kort, maar hevig en intiem contact. Daarna gaan ze allebei weer hun eigen weg.

Wij mensen zijn eenzaam. Buiten relaties en daarbinnen. Relaties zijn lastig, er komt tenslotte zoveel van jezelf aan het licht.

Het zou zo fijn zijn als er iemand is bij wie je altijd veilig bent. Altijd jezelf mag zijn. Een hut om daar met iemand te kunnen schuilen, zei een vriendin.

Sylvia Plath schrijft: 'hoe we het nodig hebben ons met een andere mens te verbinden, een lichaam dat ons warm houdt. Om uit te rusten, om je ziel in vertrouwen te kunnen geven.' En ze voegt toe: 'I need this, I need someone to pour myself into.'

Ik heb iemand nodig om mezelf in te kunnen uitgieten. Dat die ander jou omvat en begrijpt. Je doorgroondt en desondanks of zelfs dankzij dat doorgroonden jou lief heeft. Er staat zoveel op het spel in relaties, zoveel verlangen klinkt er mee, eenzaamheid en pijn ook.

In onze tijd is het niet per se en ze leefden nog lang en gelukkig, en in feite is dat nooit zo geweest.

Relaties eindigen, veel huwelijken stranden, sommigen zijn ongewild alleen, soms beschadigen mensen elkaar vooral nog. En tegelijk is onze tijd is een van romantische voorstellingen over de ware, over echte liefde, over liefde die duurt en enkel sterker wordt. We investeren nogal in de liefde, in een relatie met die ene die alles is, tegenwoordig. Het ideaal van de grote liefde is ook een christelijk ideaal, of is dat geworden. Interessant, want het concept van De Ene vind je niet in de Bijbel. Behalve dan God, maar die is alles in allen dus dat telt niet.

Duurzaam krijgt een heel andere betekenis als het einde der tijden aanstaande is, zoals bijvoorbeeld Paulus meende en met hem veel vroege volgelingen van Jezus. Een hele hoop relationele rompslomp valt dan buiten de boot. Het christelijke, zeg maar CDA-ideaal van het kerngezin van 1 moeder, 1 vader plus kinderen vind je in heel de bijbel niet. De bijbel is geen boek van relationele romantiek.

En toch is er het christelijke ideaal van kuise, keurige liefde. Ik zal ook de enige wel niet zijn die daar nog wat mee te stellen heeft. Ik was er niet zo vroeg bij in relatieland en dat had ook wel wat te maken met die keurigheid. (Ik was wel de hele tijd verliefd maar te huiverig om daar echt iets mee te doen.) Van mijn eerste echte relatie had ik het gevoel dat die moest voortduren. Een goede relatie is een relatie die niet stopt, dacht ik.

Ik zag een filmpje van de Huishoudbeurs. In beeld een vrouw met afwashandschoenen plus een man zonder. De vraag was: wie is er bij jou verantwoordelijk voor het huishouden? De suggestie is dat iedere vrouw een relatie heeft, of toch daar naar streeft, en dat dat dan met een man is, een stuks.

Nu denk ik: jammer dat wij christenen zo individueel zijn gaan denken, ook over relaties. In de traditie is zoveel gemeenschapsdenken beschikbaar, zoveel tegendenken over de liefde ook. Jammer ook dat christelijke liefde zo keurig is geworden en daarmee bedekkend en beklemmend. Jezus trouwde niet, althans de teksten zwijgen erover. Zijn lichaam is van ons allemaal. Niet omdat Jezus geen relaties aanging, maar nog eerder omdat hij die met zovelen aanging, of gaat. Jezus had nogal wat wisselende contacten die erg intiem waren.

Ik denk aan kloosters waar mensen wat ze aan liefde te geven hadden beschikbaar stelden aan een hele gemeenschap en zelfs samenleving. Niet in het vlees, dat is waar. En de slogan van de Zusters van Liefde was: alle liefde, behalve eigenliefde. Ik wil het niet mooier maken dan het is of was. En toch. Zo'n bredere opvatting van liefde inspireert me.

Laten we 'relatie' eens anders definiëren: een relatie is als mensen elkaar zo ontmoeten dat ze elkaars leven beïnvloeden. Soms positief, soms negatief, vaak in een ingewikkeld mengsel. Ook een korte relatie kan levenslang doorwerken.

Zoals in de ontmoeting tussen Filippus en de hoogwaardigheidsbekleider uit Ethiopië. De ontmoeting is kort en heel intiem. Het is een inwijding, een begin, een symbolische handeling die een doorgang is, verwijst naar dood en opstanding daaruit. Een handeling die je aan de buitenkant verricht en toch ook innerlijk verandering brengt. Wij denken bij intimiteit vaak aan seks. Er is zoveel meer dat mensen aan intimiteit met elkaar delen en uitwisselen.

Het is een episode in het boek Handelingen dat vertelt over de eerste christenen, hoe die werden vervolgd en probeerden een gemeenschap te bouwen. Filippus, een ijverige apostel, is door een engel naar een verlaten weg gestuurd – een hemelse vorm van Tinder of Grinder. De reiziger leest juist een stuk tekst uit Jesaja. Hoe kwam het dat zijn oog op die tekst viel? De laatste regels zijn: 'Hij werd vernederd en hem werd geen recht gedaan. Wie zal van zijn nakomelingen verhalen?' Als je Jesaja open zou slaan, staat er: 'wie van zijn tijdgenoten heeft er oog voor gehad?' Dat komt doordat deze reiziger de Griekse vertaling leest. En die past hier misschien ook beter: over de reiziger wordt ook nog verteld dat hij een eunuch is. Eunuch is letterlijk iemand die het bed bewaakt, iemand die een hooggeplaatste vrouw beschermt. Het ging betekenen een man die gecastreerd was – dan was die vrouw veilig - maar een eunuch kon ook iemand zijn die a-seksueel is, een man die op mannen valt, iemand die intersexe is.

Ik zoek hier bewust de ruimte in de tekst en doe dat aan de hand van queer exegeten. Die wijzen op de bijzondere betekenis van deze tekst voor mensen wiens invulling van gender en seksualiteit niet de normatief geworden paadjes volgt. Deze reiziger is de eerste niet-jood die zich volgens Handelingen aansluit bij die nieuwe beweging. Hij wordt nadrukkelijk gepresenteerd als anders: iemand uit een ver land, van buiten, een persoon van aanzien - hoewel hij van de Kandake vermoedelijk een slaaf was, zwart in hedendaagse termen, en eunuch.

Misschien identificeert deze reiziger zich met de verlaten figuur uit het boek Jesaja. Hij heeft net Jeruzalem verlaten. Hij zou goed kunnen dat het hem als eunuch verboden was de tempel binnen te gaan. Zo staat het in Deuteronomium: iemand van wie de ballen zijn geplet of de penis is afgesneden wordt niet toegelaten tot de tempel. Precies de hoofdstukken uit Jesaja waarin de reiziger las, bieden herkenning voor wie in die samenleving buitengesloten werd. Vrouwen zonder kinderen, vreemdelingen en eunuchs. 'Laat de eunuch niet zeggen: ik ben maar een dorre boom. [...] Ik geef hem een eeuwige naam, beter dan zonen en dochters.' (Jes. 56).

Ja, dat is relationeel tegendenken in een tijd dat kinderen krijgen zo centraal staat. De ontmoeting tussen de reiziger en Filippus is dat ook. Gevaarlijk intiem is het. Daarover nog iets interessants: de tekst uit Handelingen gaat van v. 36 naar 38, v. 37 ontbreekt. De reiziger zegt: kijk, water, waarom zou ik niet gedoopt worden? En inderdaad, waarom niet. Maar in dat extra vers – wij hebben het niet gelezen - staat: Filippus zei tegen hem: "Indien u gelooft met heel uw hart, is het toegestaan." Hij antwoordde: "Ik geloof dat Jezus Christus de Zoon van God is." Het ging voor sommigen veel te snel: eerst belijdenis, dan doop is de correcte volgorde. Het is alsof de tekst toevoegt dat ze eerst trouwden voor ze intiem met elkaar werden. Maar zo gaat het precies niet. De ontmoeting volgt niet keurige christelijke codes van later. Het gaat diep, is fysiek, twee mannen houden elkaar vast, een gaat kopje onder. Iemand vertelde me over hoeveel het hem decennia later deed te horen van een grote liefde waarom die hem destijds verliet. Dat raakte mij dan weer. Het deed recht aan wat er was tussen die twee mensen ooit en hoe dat in hen voortleefde. Het was nooit onbelangrijk geworden, ook tientallen jaren later niet. Integendeel.

Een duurzame relatie is er een waarbij je aan elkaar groeit, elkaar transformeert, maar niet uitput, niet sloopt. Duurzaam zegt niet per se iets over de duur, wel over de inzet: de inzet is liefde die duurt, ook al doe je elkaar onherroepelijk pijn, ook al is de ontmoeting maar voor even. Soms moet je een geliefde loslaten. En ook in een kort contact kan jij zelf helemaal meekomen.

Wat duurzaamheid betreft: producten zijn duurzaam juist vanwege hun afbreekbaarheid. Het product heeft niet de eeuwigheid, de elementen waaruit het is opgebouwd zijn weer opnieuw bruikbaar.

Stof en as zijn wij, maar liefde duurt. Liefde die je gegeven hebt, ontvangen hebt, voelt, is niet tevergeefs. Het is liefde en ons vermogen tot liefhebben dat ons continuïteit geeft, dat is wat uitstijgt boven stof en as.

Maar soms is het ongelooflijk pijnlijk als een relatie afbreekt. Als liefde niet duurt of wel duurt, maar niet werkt. Ik vraag me ook af: zijn onze contacten niet al te wisselend geworden, oppervlakkig? Een filosoof vraagt zich af wat al die touchscreens doen met ons vermogen om aan te raken en aangeraakt te worden. Het is strelen zonder echte aanraking, en wat ik zelf merk: het is verstrooiing. Relaties vragen om oplettendheid en concentratie. Op Facebook en Twitter merk ik dat mijn aandacht voortdurend versnipperd is. En dat dat ten koste gaat van iets: het is 20 x op een dag even geraakt worden, vluchtig. Soms is een relatie duurzaam in tijd, duurt het van jong tot oud, zelfs tot aan de dood - een liefdesrelatie, een vriendschap, een tussenvorm. Hoe waardevol het is als iemand jarenlang met je mee op leeft. In jou ziet wat je bent geweest en nu niet meer. Hoe je bent gegroeid en wat je kwijt bent geraakt. Duurzaamheid in relaties kan ook wel over duur gaan. Over uithouden en opofferen. Over passie in de Veertigdagentijd-betekenis ervan. Hoe houd je het uit? Hoe vind je de diepte in een contact en hou je dat vast? Iedereen die in een relatie zit weet: het doet ook pijn. Een relatie die duurt gaat niet over hoogtepunten, eerder over steeds verdere verdieping temidden van alledaagsheid.

Op dit punt moet ik om mezelf lachen. Wat weet ik ervan? Misschien geldt dat voor ons allemaal: in relaties zijn we knutselaars, we knoeien wat aan, ook in geloof trouwens. We kennen alleen onze eigen ervaringen van binnen. Er is zoiets als goede raad en iemand kan je een licht doen opgaan, zoals dat verhaal van die vriend. En verder is het vooral leren over jezelf. Hoe je contact maakt. Waar je meestal teveel wilt en waar je jezelf niet durft bloot te geven. Wat er gebeurt als je dat toch doet. Relaties aangaan en jezelf en anderen daarin ontmoeten is oefenen. Met vallen en opstaan leer je jezelf mede te delen, jezelf te delen met anderen en te delen in het leven van anderen. Ook in het lichaam van een ander.

Moge het zo zijn dat we relaties aangaan die duurzaam zijn, dat wil zeggen: oprecht intiem. Dat we verduren dat we elkaar pijn doen, maar niet accepteren waar we elkaar beschadigen. Met elkaar meegroeien en aan elkaar groeien. Niet alles van een andere verwachten. Wel veel.

Janneke Stegeman